

Լեւոն Գրիգորյանի Ծննդյան Ծովան Երկրի

915

ՎՍԵՄ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՄԸ

ՍՈՒՐԲ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՏԸ ԼՈՅՈՒԱ

Գրեց՝ ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Աստուած, որ ի աարածումն մեծագոյն փառաց անուան քոյ.»
«նորոգ օգնականութեամբ զօրացուցեր զգինուորեալ Եկեղեցի
«քո ի ձեռն երանելոյն Իգնատիոսի, շնորհեա զի օժանդա-
կութեամբ եւ նմանութեամբ նորին պատերազմեալ յերկ-
«րի, արժանի լիցուք ընդ նմա պսակել յերկինս. Տե-
«րամբ մերով Յիսուսիւ Քրիստոսիւ. ամէն.»

Աղօթք սիեզերական Եկեղեցւոյ

Պ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

1934

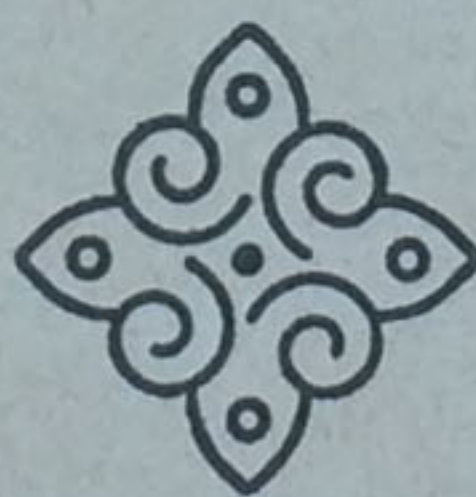
Letyan

ՎՍԵՄ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՄԸ

ՍՈՒՐԲ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ՏԸ ԼՈՅՈԼԱ

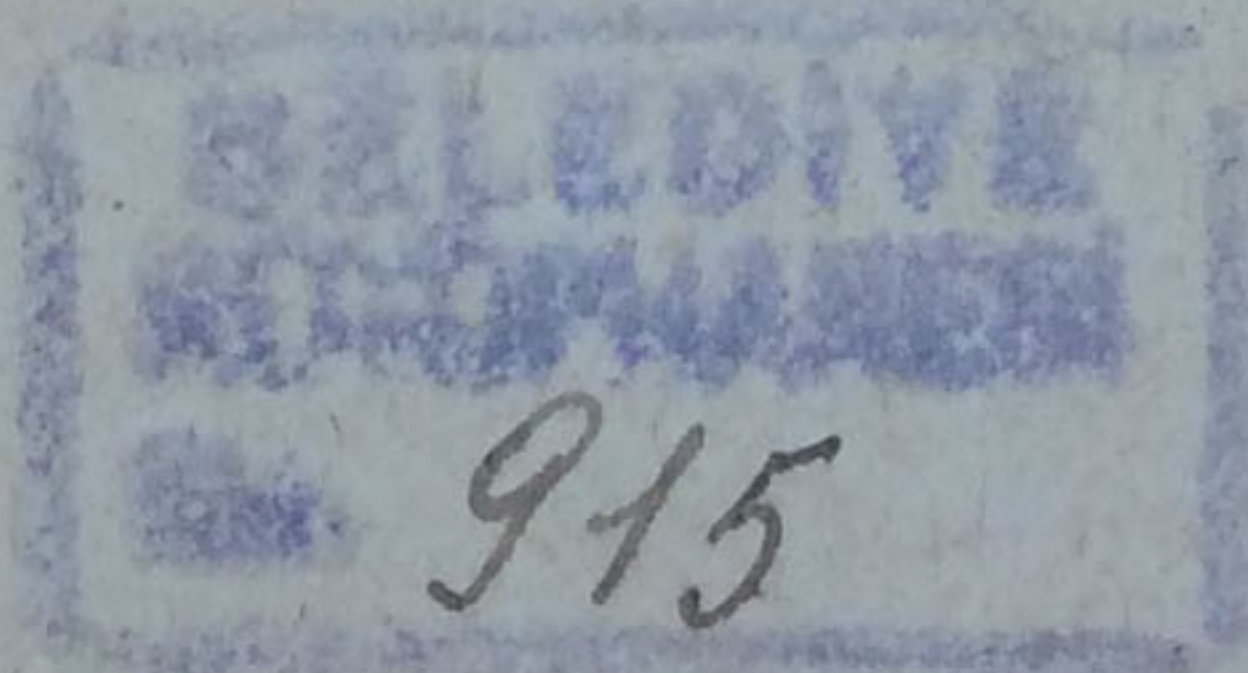
Գրեց՝ ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Պ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

1934

Յ. Մ. ՍԷԹԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

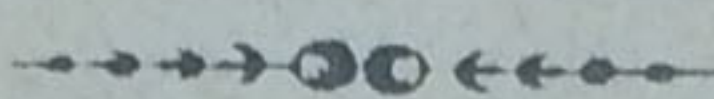
ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ԶԱՔՄԱՔՃԸԼԱՐ

№ 167

Վ Ս Ե Մ Հ Ի Մ Ն Ա Դ Ի Ր Մ Ը

ՍՈՒՐԲ ԻՔՆԱՏԻՈՍ ՏԸ ԼՈՅՈՒՍ.

Եթէ ոճիր կը համարուի բարոյականի առջև զըրպարտել աննշան մարդ մը որ ոչ ումեք է վնասած, ոճիրներու լրումն չէ՞ միթէ նախատել ու զրպարտել վսեմ անձնաւորութիւն մը որ գերագոյն առաքինութեանց տիպար մ'է եղած, որ իւր կենօք և իւր գործերով Հաւատոյ և բարոյականի անսպառ բարիքներն է սփռած բովանդակ մարդկութեան մէջ, և որ կը շարունակէ իւր գերազանցօրէն փրկարար դերն յընթացս դարուց աշխարհի հինգ մասանց մէջ, կիսավայրենի ժողովուրդները բերելով ի քաղաքակրթութիւն, և քաղաքակիրթներն զգուշացնելով վրիպալից և ստանուն յառաջդիմութեան մը վտանգներէն ու աւերումներէն:

Մաղթենք որ սոյն համեստ գրքոյկն յաջողի՝ օրհնութեամբ Բարձրելոյն՝ ջնջել մեր մէջէ կարի յոյժ երկարատև ու համատարած նախապաշարումներ, և հեռանալով օտարազգի ամբարիշտ ու քրիստոսամարտ գրողներէ, նմանինք Հին և Նոր աշխարհի ազնուամիտ և Աւետարանի պայծառութեամբ լուսաւորեալ հոգիներու, որոնք շուրջ չորս դարէ ի վեր մեծագործ Սուրբի

մը անուան և պատկերներուն առջև ծնրադիր՝ կը խնդրեն անոր պաշտպանութիւնն հզօր և կը ջանան հետեւիլ իւր դիւցազնաշունչ և սրբացուցիչ օրինակներուն : Ո՛հ, դադրինք սրբամարտ լինելէ...

Ա.

Իգնատիոս ծնաւ 1491ին ի Սպանիա, Լոյոլայի գղեակը մեծափարթամ և ազնուական գերդաստանէ : Հայրն է Պելգրամոյ, իշխան Օնեէզի և Լոյոլայ, մայրը Մարիա Սաէզ տը Լիգոնա՝ ոչ նուազ ազնուատոհմ ու բարեպաշտօն :

Ժամանակ մը մնաց Ֆէրտինան Ե.ի թագաւորին արքունիքը՝ իբրև մանուկ պալատական, սիրուած և յարգուած ամենէն : Բայց բնութեամբ յոյժ եռանդուն ու քաջասիրտ, ուզեց իր եղբարց նման հետեւիլ զինուորական ասպարէզին, ուր անվեհեր արիութեան և վեհանձնութեան օրինակ մ'էր, յաւէտ վտանգներու զիմագրաւ և ներող իւր թշնամեաց :

Գտնուելով Բամբլոնա քաղաքը, զոր պաշարած էր Գաղղիոյ թագաւորին Փրանկիսկոս Ա.ի բանակը, յորդորեց քաղաքացիներն աներկիւղ զիմադրելու : Բայց երկուստեք քաջ ու յամառօմէն կոռելէ վերջ, հարկ եղաւ՝ Սպանիացւոց անձնատուր լինել, մանաւանդ որ Իգնատիոս վիրաւորուած էր աջ ոտքէն, ու այլեւս չէր կարող մասնակցիլ պատերազմին :

Նախնական խնամքներ չէին կրցած վէրքն ըստ պատշաճի դարմանել, ուստի հարկ եղաւ ենթարկուիլ երկրորդ գործողութեան մը : Ս. Պետրոս առաքեալ, որուն մասնաւոր ջերմեռանդութիւն ունէր, երեւցաւ ի-

քեն երազին մէջ գիշեր մը, երբ բուժման ամեն յոյս վերջացած ըլլալով, ընդունած էր Եկեղեցւոյ վերջին խորհուրդները և մահուան կը պատրաստուէր՝ համակերպեալ աստուածային կամաց: Պետն Առաքելոց դրաւ ձեռքն անոր վրայ և բժշկեց զայն իսկոյն: Բայց կսող չմնալու համար ինքն իսկ խնդրեց երբորդ գործողութիւն մ'ալ, որ ակնկալեալ արդիւնքը չտուաւ, և որմէ յետոյ պէտք եղաւ բաւական ժամանակ մնալ անկողնոյ կամ սենեակին մէջ: Չանձրոյթը փարատելու համար գիրք մը խնդրեց, նախասիրութիւն ցուցնելով վէպի կամ աշխարհիկ պատմութեան: Բայց իրեն տըրուեցաւ Յիսուսի և Սուրբերու վարքը:

Յոռի ընթերցմունք հոգեսպան և բարոյասպան են. մաքուր ընթերցումներու միջոցաւ Հոգին Սուրբ կը պարգեւէ մեզ յաճախ իւր ներշնչումները. զգաց տակաւ առ տակաւ թէ իւր հոգին պէտք ունէր աւելի մօտենալու Աստուծոյ, սկսաւ լաւագոյն տեսնել աշխատասէր կեանքի մը վտանգները, փտռամոլութեան ընդունայնութիւնը, սնապարծ ու հեշտախնդիր ցանկութեանց պատրանքն ու ստութիւն, և առօրեայ և մեղսալից շահերու վնասներն յաւիտենական: Ուզեց բոլորովին նոր կեանք մ'սկսիլ, հեռի մարմնաւոր խափուսիկ վայելքներէ, և անձնատուր քրիստոսասէր ապաշխարութեան և ամէն տեսակ մահացուցմանց: Բայց ոտքին վէրքը տակաւին թոյլ չէր տար իրեն՝ ի գործ դնել իւր սրբատենչ դիտաւորութիւնը: Սկսաւ ընել գոնէ ինչ որ կարելի էր: Ամեն գիշեր կ'ընդհատէր իւր քունը, և ժամերով ի ծունր գետնին վրայ, կ'աղօթէր ու դառնապէս կ'արտասուէր իւր մեղաց վրայ:

Գիշեր մը արտաքոյ կարգի ջերմեռանդութիւն զգալով, Յիսուսի նուիրեց ինքզինք Ս. Աստուածածնի

ձեռք, և անոնց խոստացաւ հաւատարմութիւն ան-
 վերապահ և մինչև ի մահ: Այն ատեն լսելի եղաւ ձայն
 մը բարձր և խորհրդաւոր, որմէ տունն իսկ դղրդեցաւ,
 և ներքին զգացում մը կ'ըսէր իրեն թէ իւր բոլորա-
 նուէր զոհաբերութիւնն ընդունուած էր երկինքէն:
 Այլեւս չէր ընթեռնուր հետաքրքրութեան համար սոսկ,
 այլ անկեղծ և բուռն իղձերով նմանելու Աստուածորդ-
 ւոյն և Սրբոց անձնաչարչար կենաց և վսեմ օրինակ-
 ներուն: Ի խրախոյս իւր բարի առաջադրութեանց երե-
 ւեցաւ իրեն լոյսերու մէջ կոյսն Անարատ՝ Յիսուս մա-
 նուկը գիրկը: Զգուանք երկրաքարչ հաճոյից, ջնջումն
 պատկերներու մարմնաւոր հեշտութեանց, և եղեմային
 քաղցրութեան մը հեզումն իւր հոգւոյն մէջ, ահա՛
 սքանչելի արդիւնքներն սոյն տեսիլքին: Ազատեցաւ
 այնուհետև զգայարանաց ապստամբութենէն, ինչպէս
 և այն ամօթալի ստորնացուցիչ խորհուրդներէն, որոնք
 կուգան երբեմն կռփել ու չարչարել ամենէն մաքրա-
 տենչ ու ողջախոհ հոգիներ իսկ:

Բ.

Հազիւ ապաքինած հիւանդութենէն, թողուց իո-
 լոլայի պալատը, ձի հեծնելով և բարեկամ դուքսի մը
 այցելութիւնը պատրուակելով, հեռացաւ քաղաքէն:
 Իւր ուղեւորութեան գլխաւոր նպատակն էր ուխտի
 երթալ ի Մոն-Սէրրա, — Պարչելոնայէն օրուան մը
 ճամբայ, — ուր ամէն կողմէ կուգային պատուելու Տի-
 րամօր մի պատկերն հրաշագործ, որ ցարդ եւս չէ
 դադրած երբեք մեծ ջերմեռանդութեան առարկայ լի-
 նելէ ամբողջ Սպանիոյ մէջ: Իրեն ընկերացող երկու

ժանոյները ետ ղրկեց, Ս. Աստուածածնի առջև մըշտնջենաւոր ողջախոհութիւն ուխտեց, ինքզինք ամէն գիշեր ձաղկել որոշեց, և մանաւանդ ամենայն ինչ «Ի մեծագոյն փառս Աստուծոյ» կատարել առաջադրեց, չուզելով ունենալ երբեք ո՛ր եւ է ուրիշ նպատակ իւր մտածութեանց, խօսից, բաղձանաց և գործոց: «Ad majorem Dei gloriam!» այս պիտի լինի նաև նշանաբանն իւր ապագայ Միաբանութեան, և հոգիներ միլիոններով իւր օրինակէն ազդուած՝ պիտի աշխատին, գրեն, խօսին ու զոհուին այս երկնային փառասիրութեամբ ամեն կլիմաներու և ամեն աստղերու ներքև:

Հոգիներու ղեկավարութեան փորձառու և բարուցանք թութեամբ անուանի, Տէր Յովհաննէս Շանոն քահանայի ընդհանրական խոստովանանք եղաւ ամենայն ճշդութեամբ և խոնարհութեամբ, պարզեց անոր՝ առանձնացեալ և խստամբեր ապաշխարողի կեանք մը վարելու ծրագիրը, և խնդրեց լոյս և խորհուրդ Հոգեկիր խոստովանահայրն որ ինքն ես խստակրօն կենցաղավարութեան օրինակ մ'էր, քաջալերեց զայն իւր առաջադրութեան մէջ, բայց խոհեմութեան կանոններու մտադիր՝ զգուշացուց զայն որսգայթներէ, զորս սովոր է լարել բարւոյ թշնամին՝ նորադարձ մեղաւորները վտանգաւոր չափազանցութեանց մղելով:

Իգնատիոս հաստատապէս առաջադրած՝ հրաժարիլ աշխարհէ, իւր ձին նուիրեց վանքին, և իւր սուրբ կախեց Աստուածածնի խորանին մօտ: Երեկոյին գաղտնաբոյր գնաց աղքատի մը տուաւ իւր փայլուն զգեստները, և խեղճ ուխտաւորի մը հագուստով դարձաւ եկեղեցի, ուր անցուց Ս. Աւետման տօնի գիշերն աղօթքով և արտասուօք: Հետեւեալ առաւօտ մեծ երկիւղածութեամբ Ս. Պատարագ տեսաւ և Հաղորդուե-

ցաւ : Շնորհակալութեան աղօթքէն վերջ, մեկնեցաւ և
հասաւ Մանրէզի փոքր քաղաքը, Մոն-Սերրայէն երեք
փարսախ հեռի, ուր կար Դոմինիկեանց վանք մը և
հիւանդանոց մը ուխտաւորներու և աղքատներու հա-
մար : Բնակեցաւ հիւանդանոցին մէջ, ուր տառապեալ-
ներու խոնարհ և անձնանուէր ծառայութեան միացուց-
կամաւոր չարչարանքներ, մրցելով ամենէն խստակեաց
ճգնաւորներու հետ, որոնք նշանաւոր եղած են ան-
մարդաբնակ անապատներու մէջ : Ամեն հանգիստ ու
ամենէն աւելի անմեղ սփոփանքն անգամ կը զլանար
իւր մարմնոյն, զոր կ'ենթարկէր խոշտանգանաց տիւ և
զիշեր, բաղձալով այդուհատուցում մ'ընել իւր եր-
բեմնի պճնասէր և փափկասուն իշխանավայել կեան-
քին : Արտաքուստ արհամարհելի կերպարանք մ'ստա-
ցած էր, այնպէս որ երբ իւր ճգնարանէն դուրս կ'ել-
նէր քիչ մը հաց մուրալու, տղաք կը ծաղրէին և կը
նախատէին զայն, ինչ որ հոգեպէս հաճոյք կը պատ-
ճառէր իրեն, յիշելով Յիսուսի և Առաքելոց կրած նա-
խատինքն ու արհամարհանքը : Իւր աղօթքը մշտատե-
էր, ու երբեք Ս. Պատարագէ չէր պակսեր, և Ամե-
նասուրբ Հաղորդութեան այցելութիւն կ'ընէր ամեն
անգամ որ կրնար :

Չարասէր բանսարկուն որ մանաւանդ հպարտու-
թեամբ և մարմնապաշտ փափկութեամբ կ'ուզէ գահա-
վէժ ընել զմեզ անշէջ բոցերուն մէջ, ամեն հնարք
գործածեց վհատեցնելու համար զայն, գլխաւորապէս
հիւանդանոցի աղտեղութիւնները անհանդուրժելիօրէն
պփփալի ցուցնելով, և անոր մտքին մէջ ծայրայեղ
ամօթ մը ծնուցանելով՝ մուրացիկներու աստիճանին
իջած ըլլալուն համար : Բայց իգնատիոս գիտցաւ թէ
ուստի կուգար այդ փորձութիւնը, որուն լաւ եւս

յաղթելու մտօք, մեծագոյն մտերմութեամբ ու յարգա-
նօք պատուեց աղքատները և ինքզինք նուիրեց ամե-
նէն նողկալի հիւանդներու խնամոց :

Գ.

Սակայն աղմուկ մը կը շրջէր բերնէ բերան Ման-
րէզի մէջ թէ մուրիկ ուխտաւորն ազնուական ցեղէ
էր, և թէ իւր արգահատելի վիճակը վսեմ առաքինու-
թեան մը արդիւնքն էր եւեթ : Ընդհուպ ուրեմն ար-
համարհանքը փոխուեցաւ մեծարանքի և հիացման :
Իգնատիոս գոհ չեղաւ ասկէ, և հեռանալով քաղաքէն
ծածուկ բնակեցաւ քարայրի մը մէջ, ուր մարդկային
բնութեան սոսկում պատճառող մահացուցումներ ըրաւ,
նուազելու և հիւանդանալու աստիճան : Հարկ եղաւ
զայն հիւանդանոց փոխադրել, ուր մահը մօտալուտ
կ'երեւէր : Փիզիքական ցաւոց վրայ հոգեկան տառա-
պանք մ'ալ աւելցաւ, սնապարծ անձնագով ինքնահա-
ճութեան սաստիկ փորձութիւններ գալով վրդովել իւր
խզճի անդորրութիւնը : Երկնից օգնութեամբ յաղթեց՝
մտածելով անդրդուելի խոնարհութեամբ. « Ի՞նչ են իմ
ըրած բոլոր ապաշխարանքներս դժոխոց տանջանքնե-
րուն քով, որոց այնչափ անգամ արժանի եղայ իմ
անցեալ կեանքիս մեղքերով : » Տակաւին թերաբոյժ՝
սկսաւ նաև տանջուիլ խղճահարութեամբ. հակառակ
իւր ճշգրիտ և ընդհանրական խոստովանութեանց՝ կը
կարծէր թէ իւր հոգին զուրկ էր դեռ Աստուծոյ սըր-
բարար շնորհքէն : Հոգեւոր քաղցրութիւններն ու մը-
խիթարութիւնք զորս կը վայելէր մինչև այն ատեն՝
փոխուեցան յանկարծ անպատում դառնութեան : Բոլոր

լոյսերը շիջանելով հոգւոյն մէջ, տարակոյս և տագ-
նապ, վրդովում և մթութիւն կը խուժէին ամեն կող-
մանէ :

Սղճահարութեան փորձութենէն ազատեցաւ՝ հնա-
զադելով յօժարամիտ իւր խոստովանա՛նօր բոլոր խը-
րատներուն : Սաղաղութեան ջինջ արեւը ծագեցաւ
վերստին իւր հոգւոյն, և վիշտ ու երկիւղ փոխուեցան
երկնաբուխ հրճուանաց : Իւր անձին փորձութեամբ
ստացաւ շնորհքն ճանաչողութեան հոգւոց, և երբ օր
մը պիտի լինի քննյ, Բարձրելոյն՝ յոյժ ազդեցիկ հեղի-
նակութեամբ պիտի կրնայ պարգեւել անդորրութիւն
ալեծուփ փոթորկայոյզ խիղճերու :

Աստուածային գթութիւնն արժանի բրաւ զայն ոչ
սակաւ երկնային տեսիլքներու և այցելութեանց : Ան-
գամ մը աննիւթական պատկերի մը մէջ տեսաւ մտօք
խորհուրդն երկրպագելի Երրորդութեան : Ուրիշ ան-
գամներ յայտնուեցան իրեն Անհուն Իմաստութեան դի-
տումն արարչագործութեան մէջ, Քրիստոսի Մարմնոյ
և Արեան ստուգութիւնը Ս. Հաղորդութեան մէջ, և
ուրիշ ճշմարտութիւններ, որոց մասին մի օր պիտի
համարձակի ըսել. «Եթէ Աւետարանի մէջ ալ գրուած
չըլլային, պիտի հաւատայի անյողգողդ և պատրաստ
արիւնս թափելու, զօրութեամբ այն գերբնական լոյ-
սերուն՝ որոնք երկինքէն կուգային ինձ Մանրէզի
մէջ :» Յափշտակութիւն մը որ տեւեց ութ օր՝ իւր կե-
նաց ամենէն թանկագին շնորհներէն մին եղաւ. բայց
հակառակ ամեն թախանձանաց՝ չուզեց երբեք յայտնել
այն ծանօթութիւնները զորս ստացաւ այդ միջոցին :
Երկնից կամ քն էր անշուշտ որ անոնք գաղտնի մնային :
Թէև տակաւին պարզ ճգնաւոր և ապաշխարող մ'էր
միայն, բայց աստուածային սիրով բոցավառ՝ խրա-

տարանութիւններ կ'ընէր առանին կամ հրապարակաւ, ու շատեր դարձի կուգային, կը հրաժարէին երկրաւոր հաճոյքներէ և պատիւներէ, նուիրուելով Աստուծոյ սուրբ ծառայութեան: Քայց հրաշքներու ամենէն բարեյորդորն ու ամենէն տեւականը, որմէ կ'օգտուի Քրիստոնէութիւնն ամբողջ, եղաւ Հոգեւոր Կրթութեանց գիրքը՝ զոր շարագրեց երկնային ազդեցութեամբ Մանրէզի քարայրին մէջ, տակաւին զուրկ ամեն աստուածաբանական ուսումէ, լոկ զրելու կարգալ գիտնտլով: Այն ոսկեղինիկ մատեանն է այս, որոյ մասին հիացմամբ խօսած են քահանայապետք, սուրբեր և աստուածատրաններ, և որուն համար բսուած է թէ «Աւելի հոգիներ դարձի բերաւ քան որչափ գիր կը պարունակէ:» Արդարև սքանչելի մեթոտ մ'է այն թէ՛ մեղաց ճամբէն հեռանալու և թէ՛ կատարելութեան մէջ յառաջդիմելու (*):

(*) Մին այն բարձրաստիճան եկեղեցականներէն զորս ամենէն աւելի յարգանաց արժանի կը համարինք, է Վեհաշնորհ Մելքիսեդեկ Մուրատեանցն անշուշտ, (հակառակ Մաղաքիա Օրմանեանի զրպարտութեանց): Ուստի ցաւօք եւ զարմացմամբ տեսանք իւր «Քրիստոնէական եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ» հետագայ խօսքերը. «Յիսուսեանց գաղտնիքները կը գտնուին Հոգեւոր Կրթութեանց գիրքին մէջ:» Նախ Յիսուսեանք, — ինչպէս ամեն բարեգործ հաստատութիւն —, չունին ո՛ր եւ է գաղտնիք, եւ յետոյ բառ մ'իսկ չկայ հոն Յիսուսեանց մասին, որովք դեռ գոյութիւն իսկ չունէին, գիրքը շարագրուած ըլլալով Միաբանութեան հիմնադրութենէն տասնեակ տարիներ առաջ: Հոս ըսենք անցողակի թէ բողոքական լուրջ հեղինակներ անգամ գովեստով խօսած են այդ հրաշալի մատեանի մասին:

Գրեթէ տարի մը Մանրէզի մէջ մնալէ վերջ, մեկ-
նեցաւ ի Հռոմ, ուր հասաւ 1523 տարւոյ Ծաղկազար-
դի կիւրակէն: Միշտ երոչսաղէմ երթալու դիտաւորու-
թեամբ՝ եկաւ ի Վենետիկ, ուր շարունակեց իւր աղ-
քատ կեանքը, գիշերներն անցընելով Ս. Մարկոսի հը-
րապարակին վրայ: Գիշեր մը ազնուական և հոգեւէր
ծերակուտական մը Մարկոս. Անտոն Գրէվիզան լսեց
ձայն մը որ կ'ըսէր իրեն. «Ի՞նչ կը հանգչիս ոսկեծե-
ղուն սենեկի մը և փափուկ անկողնոյ մէջ, իսկ իմ
ծառայս հրապարակն է անզգեստ, անանունդ, առանց
անկողնոյ, և լքուած ամենէն:» Այս ձայնէն ազդուած,
դուրս ելաւ բարեսիրտ հարուստը, և գտնելով տուն
բերաւ զայն, և ջանաց հանգիստ ու դիւրութիւն մա-
տուցանել՝ որչափ որ կարելի եղաւ ընդունել տալ խո-
նարն ու խտաւորին:

Դ.

Յուլիս 14ին մեկնեցաւ դէպ ի Կիպրոս, և անկէ
Պաղեստին: Եաֆայէն հասաւ հինգ օրէն Երուսաղէմ
սեպտ. ամսոյ 4ին: Լացաւ զղջումով և ուրախութեամբ
ի տես սբ. Քաղաքին, ուր իւր Փրկիչը շարշարուած
ու մեռած էր իրեն համար: Ի՞նչ խանդավառ սիրա-
բորբոք հաւատքով և ջերմեռանդութեամբ այցելեց
տնօրինական տեղերն ու սրբավայրերը, կրնանք երե-
ւակայել ճանչնալով իւր գերազանցօրէն կրօնասէր
երկնամերձ հոգին: Իւր դիտաւորութիւնն էր մնալ հոն
և աշխատիլ Արեւելեան ժողովրդոց դարձին: Բայց ի-
մանալով թէ այս չէ Աստուծոյ կամքն իրեն համար,
հնազանդեցաւ, և ձմեռ ժամանակ ճամբայ ելաւ, բո-
կոտն և ցնցոտիներ հագած:

Նախ եկաւ ի վենետիկ, և մինչ անտի կ'ուղեւորէր ի Ճենովա, Սպանիացիք չճանչնալով զայն, իրրև լրտեսս նկատեցին, և յետոյ իրրև յիմար, և անդթօրէն ծեծեցին զայն: Վերջապէս աստուածային պաշտպանութեամբ դարձաւ ի Պարչելոնա, ուրկէ սկսած էր իր ուղեւորութիւնը: Արդէն երեսուն երեք տարեկան եղած էր, և դեռ կանոնաւոր ուսմունք չէր ըրած: Մըտածելով թէ առանց գրական ու սրբազան գիտութեանց կարելի պիտի չըլլար օգտակարապէս ծառայել հողոց, որոշեց տալ ինքզինք եռանդալից ջանիւք կարելոր ուսմանց: Ամենէն նախնական դասաւանդութիւնն ըրաւ իրեն բարի անձնաւորութիւն մը որ ուսուցիչ էր քերականութեան յիշեալ քաղաքը: Իզնատիոս իւր դասերուն պարապելով հանդերձ՝ չէր կըրնար անտարբեր աչօք դիտել շարիքն ու գայթաղութիւն, ուստի իմանալով թէ ստահակք ոմանք յոյժ համարձակ Հրեցակաց վանքը կ'այցելեն, գնաց առաքելալի մը համարձակութեամբ յանդիմանեց մենաստանին կոյսերն, որոնք հասկնալով հուսկ ուրեմն թէ այդ անխոհեմ երիտասարդաց յաճախակի այցելութիւնք կրնային մի օր ծանրապէս վտանգաւոր ըլլալ, իրենց խօսարանին դռները փակեցին անոնց առջև: Ինչ որ մեծ զայրոյթ պատճառեց անոնց, որք երկու մաւրիտանացի գերիներ գրգռեցին և սաստիկ ծեծել տուին իրենց հողոյն ու պատուոյն վեհանձն բարեկամը, որ ո՛չ մի դժգոհութիւն կամ տրտունջ յայտնեց, այլ մանաւանդ օրհնեց զՌասուլաժ, յիշելով առաքելոց գեղեցիկ օրինակը. «Եւ կոչեցեալ զԱռաքեալսն՝ գան հարին, եւ պատուիրեցին՝ մի՛ եւս խօսել յանուն Յիսուսի...: Եւ նոքա գնացին խնդալով յերեսաց ասեցին, զի վասն անուանն Յիսուսի արժանի եղեն անարգելոյ:» (Գործք. Ե. 40 - 41.):

Ուրիշ կարեւոր դէպք մ'ալ. մարդ մը ինքզինք
կախած էր, սուրբը աղօթեց անոր համար, որ վերա-
կենդանացաւ, խոստովանահայր մը խնդրեց, անկեղծ
ապաշխարութեան և զղջումի նշաններ տուաւ, և յե-
տոյ մեռաւ իբրև բարի քրիստոնեայ:

Նախնական ուսմունքէ վերջ գնաց Ալգալայի հա-
մալսարանը՝ կանոնաւոր դասընթացքի հետեւելու հա-
մար: Բայց իւր սիրելագոյն զբաղումն չէր մոռնար
երբեք. պարապոյ ժամերը կը գործածէր տղայոց և
տգէտներու քրիստոնէական վարդապետութիւն սորվե-
ցնելու, և չքաւորներու կ'օգնէր անոնց համար ողոր-
մութիւն ժողովելով: Աղօթիւք, օրինակաւ և խրատնե-
րով բարեկարգեց քաղաքին երիտասարդութիւնը, նոյն
իսկ սայթաքած կղերականներ բերաւ վերստին ի պար-
տաճանտչութիւն եւ ի բարեպաշտութիւն: Բայց այս-
չափ բարիք կրնա՞ր իրագործուիլ առանց խաչի, նը-
չա՞ն անվրէպ նախասահմանեալ հոգւոց: Շուտով սկը-
սաւ հալածանքը. կ'ամբաստանէին զայն իբրև ներ-
մուծիչ նորութեանց, մոլորամիտ և չարափառ: Ընդդի-
մութիւնն այն աստիճան զօրացաւ որ զայն բանտ նե-
տեցին, ուր մնաց քառասուն երկու օր. վսեմ զոհ
քրիստոնէական անձնանուիրութեան: Անպարտ ար-
ձակուեցաւ միայն երբ հրապարակային վկայութիւն
տրուեցաւ իւր անմեղութեան, բարուց մաքրութեան
և ողջամիտ վարդապետութեան. վկայութիւն որ հաս-
տատուեցաւ նաև Դոլետոյի արքեպիսկոպոսին կող-
մանէ: Այս իմաստուն առաջնորդը խորհուրդ տուաւ
իրեն երթալ ամբողջացնել իւր ուսմունքը ի Սալա-
մանգա, որոյ համալսարանը աշխարհի ամենէն նշա-
նաւորներէն մին էր: Մէկ քանի ընկերներով գնաց
հոն, ուր միեւնոյն գեղեցիկ պտուղներն յառաջ բերաւ,

բազմաթիւ հոգիներ շահելով առ Աստուած : Միեւնոյն հալածանքներն ալ կրեց , մատնուելով զբազարտութեանց , թշնամանքի և շղթաներու : Բայց երկինք այս պատերազմէն եւս յաղթական դուրս հանեց զայն , և դատաւորք իսկ՝ հակառակ իրենց ատելութեան և կրից ստիպուեցան անստերիւր յայտարարել իւր հաւատքը , և զմայլիլ անոր խոնարհութեան և բոլոր դիւցադնական առաքինութեանց վրայ :

Ե.

1528ին կը գտնենք զայն ի Բարիզ , ուր փիլիսոփայութեան կը հետեւէր Սէնդ-Պարպ վարժարանը . յետին աստիճան ազքատ՝ մերթ կը մուրար և մերթ Ս. Յակոբայ հիւանդանոցը կ'երթար ճաշելու : Հոս ալ բարւոյ թշնամին չուշացաւ իրեն դէմ հալածանք հանելու , որովհետեւ մէկ քանի դպրոցականներ հեռացուցած էր մոլութենէ , և մօտեցուցած աղօթքի , սուրբ խորհրդոց և բարի գործքերու : Փայլուն կերպով աւարտեց Ս. Պարպի շրջանը , և Ս. Թովմասու գպրոցը սկսաւ աստուածաբանութիւն , ամեն ճշմարիտ քահանայի անհրաժեշտ գիտութիւնը :

Ու այժմ հասած էր Նախախնամութեան ժամը պարգեւելու Եկեղեցւոյ և մարդկութեան պանծալի և անզուգական Միաբանութիւն մը , որ սահմանուած էր ծնուցանելու՝ իրմէ առաջ և իրմէ վերջ ո՛չ երբեք տեսնուած աստիճանով՝ սէր ու մեծարանք , ատելութիւն և անարգանք աշխարհի հինգ մասանց մէջ : Աստուածորդւոյն երկրպագելի անուան նուիրեալ տիեզերահոչակ Ուխտն է այն , Ընկերութիւն

Յիսուսի, անո՛ւն վեհաշուք, զոր չեն կրնար արտա-
սանել մարգիկ առանց սիրոյ կամ առանց ատելու-
թեան. անո՛ւն, որոյ վրայ կը գուրգուրան հրեշտակ-
ներն երկնից մէջ, և որմէ կը սարսին դողահար բոլոր
դեւերը դժոխոց...:

Աստուծոյ դործերը կը սկսին առանց ժխորի և
անշուիւղ, խոնարհութեամբ ու համեստօրէն: Վեց պար-
կեշտ և ուշիմ երիտասարդներ միացան Սպանիացի ու-
սանողին, համախորհուրդ ու համաշունչ աշխատելու
համար: Առաջինն է Սալուացի քահանայ մը, Երա-
նելին Պետրոս Լըֆէվրը, միւսները դեռ ո՛չ քահանայ,
և ամենքն ալ Սպանիոյ զաւակ, Փրանկիսկոս Քսա-
վէր, Յակոբոս Լայնէց, Ալփոնսոս Սալմերոն, Նիկո-
զայոս Պոպատիլա, Սիմոն Ռոտրիկվէց, ամենքն ալ
կոչուած հռչակաւոր լինելու մի օր գիտութեամբ, սըր-
բասէր վարուք, մեծամեծ ծառայութիւններով՝ զոր
պիտի մատուցանեն Եկեղեցւոյ: 1534 օգոստոս 15ին,
Տիրամօր Վերափոխման տօնին, Մոն-Մարգրի տաճա-
րին մէջ ի Բարիզ, ուխտեցին նուիրուիլ Աստուծոյ
փառաց և հոգիներու փրկութեան, պատրաստ երթա-
լու հոն, ուր որ հրամայէր Հայրապետն Հռովմայ, Յի-
սուսի Քրիստոսի Փոխանորդն յերկրի: Մինչ ընկերները
կը մնային Ֆրանսայի մայրաքաղաքը շարունակելու
իրենց ուսումներն, Իգնատիոսի հարկ եղաւ մեկնիլ
ի Սպանիա ինչ ինչ գործերու կարգադրութեան համար:
Հազիւ մօտեցած էր Լոյովայի դղեկին, կղեր և ժողո-
վուրդ բազմութեամբ ընդ առաջ եկան, և հակառակ
իւր եղբարց և եղբորորդւոց թախանձանաց՝ նախընտ-
րեց օթեւանիլ Սրբուհւոյն Մագդաղենացւոյ հիւան-
դանոցը: Իւր իշխանաշուք գերգաստանէն զրկուեցաւ
իսկոյն փափուկ անկողին, և ամէն օր իրեն համար կը

պատրաստուէին ամենէն կազդուրիչ և հեշտալի համադամք: Սուրբը գետնախաչտի էր արդէն, իւր հացն ալ կ'ընդունէր մուրալով, ուստի և ախորժահամ կերակուրները վայելողները ազքատներն էին. ինչ որ կրկին հաճոյք էր Երանելւոյն համար: Հոս եւս ինչպէս այլուր իւր քաղցր և սիրելագոյն զբաղումն էր՝ աղօթք ու քրիստոնէական առողջ սկզբունքներ սորվեցնել տղայոց և հասարակ ժողովրդեան: Իւր փրկաւէտ յորդորներով շինութիւն և մխիթարութիւն կը պարգեւէր ամենուն, այն աստիճան որ գունդագունդ կը դիմէին զինքը լսելու, և աղօթատեղիներն անբաւական լինելով, կը ստիպուէր յաճախ քարոզել բացօթեայ:

Կարելի չէ թուել բարիքը զոր գործեց իւր օրինակաւ և յորդորներով. կ'ըսէր թէ ծննդավայրը դարձած էր իւր երթեմն տուած գայթազղութիւնները դարձմանելու համար: Գերագանցօրէն նրբախիղճ՝ իւր երկու ագարակները նուիրեց խեղճ ընտաստիքի մը, որուն չնչին վնաս մը պատճառած էր ի մանկութեան ուրիշ հասակակից ընկերներու հետ, քիչ մը պտուղ գողնալով: Պերճանքի և անհամեստութեան դէմ խօսած խրատաբանութենէն վերջ, ամեն ոք ջանաց ուղղել ինքզինք: Եւ խաղամուլութեան դէմ խօսած օրն իսկ խաղի բոլոր սիրահարները գետը նետեցին իրենց թուղթերն ու քուեայները: Ջնջեց ստերդումն և հայհոյութիւն, առ Աստուած գարձուց մեղաւոր կիներ, թեթեւամիտ ու զարգասիրիկ կղերականաց ներշնչեց սէր ծանրաբարոյ և մաքրակրօն վարուց: Իւր հարստութիւնը գործածեց հանրօգուտ ու բարեպաշտական ձեռնարկներու: Հաստատեց կամ վերահաստատեց Հրեշտակ Տեառն ըսելու սովորութիւնն, ի միջօրէի մեղաւորաց դարձին համար, և երեկոյին ի հանգիստ ննջեցեալ հագւոց:

Վերջապէս երեք ամսուան մէջ աւելի բարիք ը-
րաւ քան ո՛ր և է քարոզիչ չկարենար ընել՝ գուցէ երեք
տարուան մէջ: Այնչափ տարածուած էր իւր սրբու-
թեան համբաւը՝ որ շատ տեղերէ կուգային տեսնելու
զայն, և երջանկութիւն կը համարէին կարենալ համ-
բուրել իւր ձեռքը կամ քղանցքը: Մէկէ աւելի հրաշք-
ներ ալ գործեց, ի մէջ այլոց ազատեց դիւահար մը,
և բուժեց ուրիշ թշուառ մը որ լուսնոտութենէ կը
տառապէր:

2.

Երբ գործերը վերջացնելով՝ դարձաւ ի վննետիկ,
ուրախութեամբ լսեց թէ նոր գործակիցներ, Կղաւղիոս
Լը ժէ, Յովհաննէս Գստիւր և Բասգիէ Պրուէ, երեքն
ալ Ֆրանսացի, միացած էին իւր առաջին ընկերնե-
րուն ի Բարիզ-որոնց թիւն այսպէսով կը հասնէր
տասնի: Այս նորեկներն ալ ինքզինքնին պարտաւորե-
ցին ուխտերով Մոն-Մարգրի եկեղեցւոյն մէջ, և ա-
մենքն ալ միասին մեկնեցան 1536 Սրբուհւոյն Գերտ-
րուդայի տօնին, — 15 նոյեմբեր, իրենց բարի Հիմնադ-
րին քով գտնուելու համար: Զանոնք Հռոմ դրկեց
Գերագոյն Քահանայապետին օրհնութիւնը խնդրելու,
և երբ վերադարձան, բաց ի երեքէն, որ արդէն քհնյ-
էին, եօթն ալ քհնյ. ձեռնադրուեցան՝ ի մեծ ուրա-
խութիւն ամենուն: Բայց Իգնատիոս առ խոնարհու-
թեան տարի մը վերջ միայն սկսաւ Ս. Պատարագ մա-
տուցանել, վերջին քառասուն օրերն ալ մենութեան
մէջ, ծումապահութեամբ, հսկուով և մշտապէս աղօ-
թիւք անցընելով:

Թէ ի՛նչպիսի ջերմեռանդն հաւատքով, երկնատե՛նչ ըզձիւք, արտասուալից հառաչմամբ կը բարձրանար ամեն առաւօտ ի սեղան Տեառն ամենակալի, ո՞վ կըրնայ բացատրել: Ի՛նչ գորովալիբ սիրով, որդիական անեզր վատահուժեամբ ինքզինք հանապազ կը դնէր առ ոտս Անարատ Կուսին Տիրամօր՝ խնդրելով որ հաւճի մատուցանել զայն մայրենի արարչընկալ ձեռքերով իւր Աստուծոյ և Որդւոյն:

...Ամենքն ալ կը բազձային երթալ Ս. Երկիր, և հոն աշխատիլ հոգիներու փրկութեան: Բայց Վենետկոյ Հանրապետութիւնը Արեւելքի հետ պատերազմի մէջ ըլլալով, առ այժմ անկարելի էր այդ ըզձին իրագործումը: Ուստի ամենքն ալ սկսան աշխատիլ Իտալիոյ մէջ ուր պատենութիւն չէր պակսեր բարիք գործելու: Երբ օր մը Իգնատիոս Սիենայէն Հռոմ կ'երթար խնդրելու Ս. Պապէն նորակազմ Միաբանութեան հաստատութիւնը, կիսաւեր մատուռ մը մտաւ աղօթելու. և հոն է որ տեղի ունեցաւ նշանաւոր յայտնութիւն մը: Տեսաւ զՀայրն Յաւիտենական որ զայն կը մատուցանէր իր որդւոյն, որ խաչաբարձ երեւելով կ'ըսէր սուրբ Հիմնադրին. «Նպաստաւոր պիտի լինիմ քեզ ի Հռոմ:» Ի՛նչ սքանչելի խորհրդանշան, որոյ ճշմարտութիւնը կը փայլի պայծառօրէն յընթացս դարուց. Խա՛չ և Աստուած՝ ընթերակայ յաւէտ Յիսուսեանց: Այս ուխտին ճակատագիրն անբաժան է Եկեղեցւոյ ճակատագրէն, ամենուրեք ուր հալածանք մը կը սկսի ընդդէմ Եկեղեցւոյ, առաջին զոհերն իրենք են: ուր որ Եկեղեցին դուրս կ'ելնէ մոլեգնաշունչ փոթորիկներէ՝ յաղթապանձ ու վեհաշուք, անոնք եւս կը կանգնին գերափառ ու անկոր ան:

Քահանայապետը Հռոմէն բացակայ ըլլալով, Իգ-

նատիոս գործածեց իւր ժամանակը Միտրանութեան
կանոնները գրելու, իւր ընկերաց և մանաւանդ Հոգ-
ւոյն Սրբոյ օգնութեամբ:

Հոս նենգամիտ աղանդաւոր մը նոր պայքար մը
սկսաւ անոր դէմ. բայց ճշմարտութիւն և անմեղու-
թիւն չեղան ոտնակոխ. անոնց անմխտելի արժանիքը
փայլեցաւ շքեղօրէն, և սրբազան Հօ. հրամանով ա-
զատութիւն շնորհուեցաւ՝ հանդերձ դովեստիւք՝ քա-
րոզելու ամենուրեք: Վշտակիրներու օգտակար լինելու
առիթն ալ չուշացաւ: Արտաքոյ կարգի սղութիւն մը
հանրային աղէտք եղած էր Յախտեանական Քաղաքին.
ամեն տեղ տագնապ ու նեղութիւն: Նոր կրօնաւորք
գործքով ապացուցին իրենց մարդասէր հոգին՝ կատար-
եալ անշահախնդրութեամբ և անձնուրացութեամբ
փութալով յօգնութիւն ամենուն: Միակ դրամագլուխ
ուենեալով իրենց անասման վստահութիւնն աստուա-
ծային Նախախնամութեան և Հրեշտակաց Թագուհւոյն,
կրցան հայթայթել ապրուստ, զգեստեղէն, դեղ ու դը-
րամ կարօտելոց, որոնց թիւը կը հասնէր մինչև չորս
հարիւրի: Սոյն օրինակը պերճախօս և ազգու քարոզ
մ'եղաւ հարուստներուն, որոնք անխտիր բոլոր թըշ-
ուառներու օգնել փութացին առատաձեռն կերպով:
Եւ որովհետև կրօնաւորներու խնամոց առաջին առար-
կայ պէտք է լինին հոգիները, տիւ և զիշեր յօգնեցան
անխոնջ՝ գերբնական բարիքներն աւելցնելու: Ետեր
կ'ըսէին թէ մարմնոյ սովը հոգւոյ առատութիւն բերած
էր, զի այդ նոր Առաքեալներու շնորհիւ սկսած էին
աղօթել աւելի կանոնաւորութեամբ, վայելչապէս մեր-
ձենալ խորհրդոց խոստովանութեան և Ս. Հաղորդու-
թեան, վայելել Ամենասուրբ Պատարագի անսպառ ու
կենսապարգեւ հարստութիւնները, և աստուածային
կամաց համակերպութեամբ արդիւնաւոր ընել իրենց
զրկումներն ու տառապանք:

է.

Պօղոս Գ. ուղեւորվ հաստատել նոր Միաբանութիւնը, երեք ծիրաւաւորներէ խնդրեց զբաղիլ այդ խընդրով: Բայց ի սկզբան բոլորովին հակառակ կարծիք յայտնեցին անոնք, ըսելով թէ փոխանակ նոր կրօնաւորութիւններ հիմնելու, լաւագոյն պիտի ըլլար հիները բարեկարգել, մանաւանդ որ Իննովկենտիոս Գ. Հատերանու, և Գրիգոր Ժ. Լիոնի տիեզերական ժողովներու մէջ այսպէս կը խորհէին...: Բայց Յիսուս որ խոստացած էր օգնել ի Հոռմ, ընդհուպ այնպէս փոխեց սրտերը, որ ամենքն ալ հաւանեցան և Ս. Պապը Սահմանադրութիւնները կարգալէ վերջ յայտարարեց ուրախութեամբ. «*Uasni Uasudonj k aus*»:

27 Սեպտ. 1540, պատմական անմոռանալի թրուական մ'է. այն օրն է որ Յիսուսի Ընկերութիւնը պաշտօնապէս հաստատուեցաւ Եկեղեցւոյ գերագոյն իշխանութենէն:

Հիմա կրօնաւորաց առաջին պարտականութիւններ ընտրել ըստ Սահմանադրութեան ընդհանրական Սեծաւոր մը, որոյ պաշտօնը պիտի լինէր ցկեանս: Ընտրուեցաւ Իգնատիոս որ սակայն մերժեց ընդունիլ՝ տեսակ տեսակ առարկութիւններ յարուցանելով: Հարկեղաւ երկրորդ ընտրութեան մը ձեռնարկել, չորս օր ազօթելէ վերջ: Նոյն արդիւնք քուէից, և նոր ընդգիմութիւն ընտրելոյն: Պէտք եղաւ որ գիտուն աստուածաբան մը Փրանկիսկեանց կարգէն, իւր երբեմնի խոստովանահայրը, գար և իրեն յայտնէր թէ չէ՞ կրնար այլեւս շարունակել իւր մերժումն՝ առանց դիմադրելու Աստուծոյ կամաց: Համոզուելով թէ ո՛չ եւս առաքի-

նութիւն պիտի լինէր պնդել, համակերպեցաւ խոնարհութեամբ :

Իւր առաջին գործը եղաւ տղայոց Քրիստոնեական սորվեցնել քառասուն օր «Ասուածամօր Ճանապարհ»ի մատրան մէջ: (*) Աստի ծագումն առած է այն սովորութիւնն, որով ամեն ընդհ. Մեծաւոր իւր պաշտօնը կը սկսի այսպիսի շինիչ և խոնարհամիտ դասուանողութեամբ :

Յիսուսեանք հետզհետէ շատցած էին, և ոմանք մեկնած՝ հեռաւոր տեղեր կարեւոր պաշտօններով: Փրանկիսկոս Քսաւեր, նա որ պիտի լինէր նոր ժամանակաց մեծ Առաքեալը՝ բիւրաւոր հեթանոսներ բե-

(*) Այսօր Յիսուսի անուան նուիրեալ եկեղեցին է այն, Հր-ուով ամենէն նշանաւոր, ամենէն գեղեցիկ եւ մեծածոխ տաճարներէն մին, հրաշալիք գեղարուեստի, բարեզարդութեան եւ բարեպաշտութեան երբեակ տեսակէտով: Հոս կը գտնուին յոգնաթիւ շքեղ նկարներ, բոլոր Յիսուսեան սուրբերու եւ մարտիրոսներու մասունքը, եւ իրենց Հիմնադրին հոյակապ հրաշարուեստ խորանը, որոյ վրայ վեհօրէն կը բարձրանայ անոր արծաթեայ եւ մեծագին քարերով զարդարուն, հրաշալիօրէն տրպաւորիչ արձանը բնական մեծութեամբ, աչքերն յառած դէպի երկինք: Գեղեցկին ճաշակն ի սպառ մարած ըլլալու է մարդու մը մէջ, որ տեսնէ զայն եւ չյուզուի: Նոյն խորանին մօտ կը գտնուի մտամփոփ աղոթքի եւ ջերմեռանդութեան հրաւիրող փոքր մատուռ մը, ուր դրուած է Տիրամօր հրաշագործ պատկերը՝ նկարուած այնչափ կենդանի եւ սրտազրաւ, որ գոզցես պիտի բանայ բերանը քաղցրութեան եւ մարդասիրութեան, գրթոյ եւ մխիթարութեան բառեր արտասանելու համար: Անհնար է չյուզուիլ, չսիրել, չյուսալ, չուզել լաւագոյն լինել այդ սուրբ պատկերին առջեւ, որ կը կոչուի «Madonna della Strada, Ասուածամայր Ճանապարհ»ի: Արդարեւ «Հրեշտակն ի մարդկանէ, Արարչընկալ Տիրուհին» չէ՞ որ ցոյց կուտայ ուղեկորոյս մարդկութեան նախ ճանապարհն պարտուց եւ առաքինութեան եւ հուսկ ուրեմն երկնային թագաւորութեան:

բելով ի լոյս Աւետարանի, գացած էր՝ անթիւ վը-
 տանգներէ անցնելով՝ մինչև ի Ճարոն և Հնդկաստան :
 Եւ ամենուն վրայ կը հսկէր մօտէն և հեռուէն մշտաբ-
 թուն աչքը Մեծաւորին : Երբեք եկեղեցական վարչու-
 թիւն մը եղած չէ ո՛չ աւելի կորովի և ոչ աւելի քաղցր :
 Ազատութեան և իշխանութեան ամենափոփոկ հարցը
 լուծած էրնա երկնային իմաստութեամբ : Ո՛չ ընդ-
 հանրութեան բարիքը կը զոհէր անհատներու ճաշա-
 կին, և ո՛չ անհատին բարիքն ընդհանրութեան օգ-
 տին : Գիտէր քաջալերել առանց փքացնելու, սանձել
 առանց խորտակելու, գիտէր ուղղել առանց զայրացը-
 նելու, յանդիմանել առանց վէրքեր բանալու, պատժել
 առանց բարոյապէս սպաննելու : Ստորակարգեալներէ
 պահանջեալ կատարելութիւնները նախ ինք կը դնէր
 ի գործ գերագոյն աստիճանով : Ո՛րչափ հեռի էր նա
 անոնցմէ, որոնք մեծաւոր կ'ըլլան կարծես իրենց
 ուսերը թեթեւցնելու և այլոց ուսերը ծանրաբեռնելու
 համար : Շատ զգոյշ էր դիւցազնութիւն պահանջելէ,
 բայց այնչափ կարեկցութիւն, շնորհ, ազնուութիւն,
 բարեկրթութիւն կար իւր խօսքերուն մէջ, որ սէրը
 կը հոսէր ամեն կողմերէ, և դժուարինները դիւրին
 կ'ընէր, դառնութիւնները քաղցրութեան կը փոխէր :
 Սոյն երջանիկ ոգին կը տիրէ ցայսօր Յիսուսի Ընկե-
 րութեան մէջ, ուր հնազանդիլ պարապակասութիւն մը
 չէ եւեթ, այլ նաև հաճոյք մ'իսկ, կամ Պոսիւէի բա-
 ռերով, « ուր ամեն ոք կը հնազանդի, եւ ո՛չ ոք կը հր-
 բամայէ » . անոր համար անշուշտ որ հրամայողը կա-
 նոնն է ; և ո՛չ քմահաճոյքը, և Մեծաւորք գիտեն
 « Զսկարութիւն սկարացն բառնալ », ըստգթալիր ազդա-
 րարութեան Սրբոյն Պօղոսի (Հռովմ. ԺԵ. 1.) :

Իւր պաշտօնին պատասխանատուութեան եզակա-
նօրէն գիտակից, վայրկեան մը իսկ չէր կորսնցնէր՝
իւր հանգիստն ու զբօսանք կը գտնէր աշխատութեան
և յոգնութեանց մէջ. կը զգուշանար աւելորդ այցելու-
թիւններէ: Միայն երկու անգամ Հոռմէն դուրս ելաւ,
մին՝ Սանդ-Անճելոյի ժողովուրդը Դիվոլիի բնակիչնե-
րուն հետ հաշտեցնելու համար, և միւսը Գոլոննա
դուքսին ընտանեկան մի գժտութիւնը քրիստոնէական
սիրով վերջացնելու: Ուրիշ յոյժ կարեւոր հաշտու-
թեանց եւս աշխատեցաւ ոչ նուազ յաջողութեամբ:
Երկինք՝ որոյ ձեռքին մէջ գործիք մ'էր ճկուն՝ յայտ-
նապէս կ'օգնէր իրեն յամենայնի: Հակառակ յոռետես
գուշակութեանց կրցաւ հաշտեցնել նաև Յովհաննէս
Գ. Բորդուկալի թագաւորը Պօղոս Գ. ի և տը Սիլվա
կարտինալին հետ, որ Վիզիէօյի եպիսկոպոսն էր:

Անհաշուելի են բարիքները զոր գործեց Հոռմի
մէջ, ուր հիմնեց մասնաւոր տուն մը նորադարձ Հրէից
համար, որոնք յաճախ քրիստոնէութիւնը կ'ընդունէին
իւր խնամքով և քարոզութեամբ: Սրբուհի Մ. Մագ-
դաղինացւոյն վանքը հիմնեց այն կիներու համար, ո-
րոնք կ'ուզէին իրենց ապաշխարողի կեանքն անցնել
վանական կանոններու տակ: Իսկ անոնց՝ որոց փա-
փազը մինչև հոս չէր բարձրանար՝ ուրիշ հաստատու-
թիւն մը պէտք էր, և զայն եւս յաջողեցաւ պատրաս-
տել և դրաւ Սրբուհւոյն Մարթայի պաշտպանութեան
ներքև: Հոն կը ժողովէր զղջացեալ կիներն, անոնց հո-
գեւոր և մարմնաւոր պիտոյից հոգ տանելով: Կ'ըսէին
ոմանք. «Ասոնց դարձը չի տեւեր». իսկ նա կուտար
այս գեղեցիկ պատասխանը, որ այնչափ բարեգործներ

է մխիթարած չորս դարէ ի վեր. «Եթէ դանոնք ետ
կեցնեմ զԱստուած վշտացնելէ մէկ անգամ միայն, իմ
աշխատութիւնս ի դերե ելած չեմ համարիր:»

Ինո քանի՛ քանի՛ հաստատութիւններ ծնունդ
առին իւր անվհատ կամքէն ու բարեւորութենէն: Ա-
ռաջինն է այն, ուր հաւաքեց իրենց ողջախոհութիւնը
կորսնցնելու վտանգի մէջ գտնուող օրիորդներն, որոնց
վանքը կոչուեցաւ Սրբուհւոյն Կատարինէի անուամբ:
Երկրորդ և երրորդը երկու սեռէ որբերու համար, որք
այնչափ կարօտ էին բարերար ձեռքերու խնամոց: Չոր-
րորդն է Գերմանական Վարժարանն հռչակաւոր, ցայսօր
իսկ կանգուն, որոյ համար ո՛չ մի ջանք խնայեց. հա-
մոզուած ըլլալով թէ կարելի չլինէր գուցէ ուղղափա-
ռութիւնը պահպանել Գերմանիոյ մէջ, եթէ ի Հռոմ
չկըթուէին անոր ապագայ քահանաներն ու եպիսկո-
պոսներ: Իրեն կը պարտինք նաև բարեկենդանի Քա-
ռասուն Ժամուց աղօթքները, հեռացնելու համար քը-
րխտոնեաներն այն օրերու մէջ գործուած մեղքերէ և
խայտառակութիւններէ:

Թ.

Երանելին 65 տարեկան էր արդէն, և կը տենչար
Աստուծոյ տեսութեան: Մասնաւոր յայտնութեամբ
գիտէր թէ մօտ էր վախճանը, և կը պատրաստուէր
այդ երջանիկ օրուան, եւս քան զեւս գեղեցկացնելով
իւր հոգին առաքինութեանց ղարդերով: Յուլիսի վեր-
ջերը տկարութիւնն աւելցաւ, և որովհետև չէր կրնար
պատարագել, Ա. Հաղորդութիւն ընդունեց ինչպէս
նաև վերջին Օծում, յետ արտասուալից խոստովանու-

Թեան : Սրբազան Քահանայապետին օրհնութեամբ զօրացեալ, իւր մաքուր հոգին աւանդեց ի ձեռս Արարչին 1556 Յուլիս 31ին :

Այսպէս վերջացաւ կանք մը որ այնչափ օգտակար եղած էր եկեղեցւոյ և բովանդակ մարդկութեան : Բայց նա կ'ապրի իւր ոգւով և իմաստութեամբ այն բիւրաւոր որդւոց մէջ, որք Յիսուսի պաշտելի անուանու գրօշին ներքեւ և իւր աւանդած կանոններով կը շարունակեն իւր եզականօրէն փայլուն ու բազմաբեղուն գործը, այնչափ սիրելի երկնից որչափ ատելի դժոխոց : Կը յիշեն թէ աշակերտներն են Անոր որ ըսաւ . «Ոչ եկի պաշտօն առնուլ, այլ պաշտել :» Կը յիշեն թէ ի'նչպէս Աստուածորդին ունայնացուց իւր անձը . «Ունայնացուց զանձն իւր զկերպարանս ծառայի առեալ», և կրցաւ իրաւամբ ըսել մեզ . «Ուսարու՛ք յիճեճ զի հեզ եմ եւ խոնարհ արսիւ :» (Մատթ. ԺԱ. 29.) : Ուստի և իրենց կրօնաւորակոն երեք ուխտերուն վրայ կը յաւելուն չորրորդ մը, որ է չընդունիլ ո՛չ եպիսկոպոսութիւն և ո՛չ իսկ Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճան, այլ մնալ միշտ պարզ կուսակրօն-քահանայ :

Ի'նչ դաս անոնց որք գոյներու և տիտղոսներու համար հոգի կուտան, և չեն խորհիր թէ երկնից առջև մեծութիւնը խոնարհութեան մէջ է, և ամենէն նախանձելի պատիւն անոնցն է, որք գիտեն յոգնիլ ուրիշներէ աւելի անաղմուկ անձնութեամբ :

Գրիգոր ԺԳ. Ս. Քահանայապետը 1622ին զայն սրբոց կարգը դասեց :

Ս. Իգնատիոս մեզի թողած է սպաներէն լեզուով երկու երկասիրութիւն, մին Սահմանադրութիւն (տպ. լատիներէն Հոռմ 1583) միւսը Հոգեւոր կրթութիւնք

լաւագոյն տպագրութիւն ի Մարթինէ, 1887 Ղիլգաօ՝
Հրատարակուած է նաև Սուրբին թղթակցութեանց ամ-
փոփոյքը (Մատրիտ 1874—90 վեց հատոր): *
2 Օգոստ. 1934,

Տօն թագուելոյն Հրեցակաց

ԱՌԱԾՔ ԵՒ ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՐԲՈՅՆ ԻԳՆԱՏԻՈՍԻ

Ա. Խոնարհութիւն

1. Գրեթէ միշտ տգիտութիւնը եւ կոյր անձնասիրութիւն մըն է որ ծնունդ կուտան սնափառութեան:
2. Լաւագոյն է մարդասպանի մը դաշոյնով ելնել այս աշխարհէն քան իյնալ սնափառութեան գերութեանը մէջ:
3. Մի՛ փորձէք թռչիլ թեւեր ունենալէ առաջ:
4. Վանքին բոլոր կրօնաւորք առաքինութեան օրինակներ կուտան ինձ. ես ինձմէ միայն կը գայթակղիմ:
5. Ո՛հ, ո՛րչափ պատրանքի մէջ են անոնք, որ ինքզինքնին բաւական կարող կարծելով՝ հոգիները ղեկավարելու փառասիրութիւնն ունին:
6. Նա որ կ'աշխատի ընկերին փրկութեան, շատ աւելի պիտի յաջողի՝ լինելով միշտ խոնարհ ու համեստ քան եթէ հրամայէր վէսութեամբ, եւ աւելի արագ պիտի յաջողի՝ խոնարհելով քան հրամայելով:
7. Հոգեւոր կեանքի մէջ ինչպէս ուրիշ ամէն բանի մէջ, մեծապէս օգտակար է՝ յառաջադիմելու համար՝ ունենալ մէկը որ մեզ իմացնէ մեր թերութիւնները:
8. Անոնք զորս ազնուատոհմ ծնունդ մը, գիտութիւն եւ հանճար կը բարձրացնեն ի վեր քան զայլս, պարտին ուրիշներէ աւելի քաջակիրթ լինել անձնուրացութեամբ, որովհետեւ իրենց

խօսքերով եւ իրենց գործերով շատ ազդեցութիւն կ'ունենան ի բարին եւ ի չարն ըստ օրինակին զոր կուտան:

9. Եթէ կ'ուզէք որ ձեր ձեռնարկութիւնք յաջողին, սկսեցէք նուազ բարձր գործերով, այսու պիտի ստանաք ամենէն վսեմներուն համար օժանդակութիւնն Անոր որ իւր շնորհքը կուտայ խոնարհաց եւ կը զլանայ հպարտներու:

10. Երբ մարդ սահմանուած է մշակելու Տիրոջ այգին, հարկ է պատրաստուիլ խոնարհութեամբ եւ անձին արհամարհանօք՝ այն կարեւոր պաշտօնին զոր պիտի ունենայ կատարել:

Բ. Հնազանդութիւն

*
* *

1. Հնազանդութիւնը դուստր է խոնարհութեան, դայեակը սիրոյ, ընկեր արդարութեան, առաջնորդ եւ տիրուհի բոլոր կըրօնաւորական առաքինութեանց, մայր համաձայնութեան եւ եղբայրութեան, նաւահանգիստ մը խաղաղ եւ անքոյթ, մըշտատեւ ու հեշտալի խնջոյք մը հոգւոյն համար:

2. Հնազանդութեամբ կ'ընդունինք Աստուծմէ ամէն ինչ որ կը խնդրենք. որովհետեւ ինչպէս կ'ըսէ Ս. Գրիգոր. «Եթէ մենք հնազանդինք մեր Մեծաւորաց, Աստուած պիտի հնազանդի մեր աղօթից»: Իմաստուն մը ըսած է. «Ինչ որ կը պակսեցնենք կամապաշտութեսէ, կը յաւելունք առաքինութեան»:

3. Անոնք որ վեհանձն ճիգով մը կը կ'որոշեն հնազանդիլ, կը բարձրանան շատ մեծ արժանիքի, եւ պիտի համոզուինք ասոր եթէ մտածենք թէ հնազանդութիւնը կը նմանի մարտիրոսութեան:

4. Թո՛ղ միւս կրօնաւորական Միաբանութիւնք զմեզ գերազանցեն պահօք, հսկամբք ու մարմնոյ ուրիշ խստամբերութեամբք, իսկ Յիսուսեանց յատկանիշը եւ տիրող առաքինութիւնը թո՛ղ ըլլայ կատարեալ հնազանդութիւն:

5. Մի՛ նկատէք Մեծաւորին անձին մէջ՝ մարդ մը ենթակայ վրիպանաց եւ մարդկային թշուառութեանց, այլ նկատեցէք անոր մէջ զՅիսուս Քրիստոս ինքն, որ է իմաստութիւն գերագոյն, բարութիւն անճառ եւ սէր անհուն, որ չի կրնար սխալիլ եւ չուզեր զձեզ սխալեցնել:

6. Որպէս զի մէկը կարենայ առաջնորդ լինել այլոց եւ զա-

նոնք լաւ կառավարել, պէտք է որ կանխապէս ամեն հոգ տարած ըլլայ հնազանդելու, եւ թէ վարպետ եղած ըլլայ սոյն կարողութեամբ:

7. Եթէ գտնուէր մէկը ձեր մէջ, որ ուզէր ինքն իւր անձին առաջնորդ լինել, Թո՛ղ լսէ ինչ որ կ'ըսէ Սուրբ Բեռնարդոս «ինչ որ կ'ընէք առանց հաւանութեան եւ կամաց ձեր հոգեւոր հօր, սնափառութիւն է լոկ եւ պիտի մնայ առանց վարձատրութեան»: Թո՛ղ յիշէ դարձեալ Ս. Գրոց այս խօսքը. «Չհպատակիլ ատելի լինել է Աստուծոյ, նման անոնց որք կը խորհրդակցին սատանին հետ. եւ չհնազանդիլ համազօր է կռապաշտութեան մեղքին»:

8. Կուգեմք եւ Ձեմ ուզերը չեն բնակիր հոս, (Յիսուսի Ընկերութեան մէջ):

9. Խոնարհութիւն մը որ հակառակ է հնազանդութեան չունի ո՛չ մի արդիւնք:

*
* *

Գ. Խոնարհութիւն

1. Կեանքի անմեղութիւնն եւ սրբութիւն շատ արժէք ունին ըստ ինքեան, եւ ուրիշ ամէն բանէ գերազանց են անբաղդատելիօրէն. սակայն եթէ միացած չեն խոնարհութեան եւ մարդոց հետ վարուելու գիտութեան հետ, թերի են, անզօր եւ անյարմար զայլս կառավարելու:

2. Տեսնել կանխաւ ինչ որ պարտինք ընել, եւ քննութեան ենթարկել ինչ որ ըրինք, ահա երկու յոյժ ապահով կանոններ լաւ գործելու համար:

3. Աստուծոյ ծառայութեան վերաբերեալ գործոց մէջ, անոնք որ կ'ուզեն լինել չափազանց խոնարհ, քիչ անգամ կ'ընեն մեծ եւ դիւցազնակ ին գործեր: Ոչ երբեք պիտի ձեռնարկէ նըշանակալից բանի մը նա՞ որ կը վախնայ ամենադոյզն դժուարութիւններէ...: Ուստի Իմաստունը մեզ կուտայ սոյն խրատը. «Սահման դրէ՛ք ձեր խոնարհութեան»: Ձէ պատշաճ արդարեւ թէ այն առաքինութիւնն որ պարտի միւսները չափաւորել եւ կանոնաւորել, ինքը պակսի կանոնէ եւ չափաւորութենէ:

4. Օգտակար լինելու համար ընկերին, պարտինք հետազօտել իւր տրամադրութիւնները... փնտռենք միշտ նպաստաւոր ժամանակը խօսելու եւ գործելու:

5. Միեւնոյն հիւանդութիւն մը չպարտի անփութիս դարմանուիլ միեւնոյն եղանակաւ, այլ ըստ բնութեան հիւանդին, պէտք է գործածել տարրեր, եւ երբեմն իսկ բուժօրովին հակառակ դեղեր:

Գ. Աէր Աստուծոյ եւ բնկերին

1. Սիրոյ գործ մը անհամաժամ աւելի կ'արժէ քան աշխարհի բոլոր ոսկին:

2. Աստուծոյ առատածեռնութիւնը կը լնու տեղը այն շահուն գոր կ'արհամարհենք իւր սիրոյն համար:

3. Կեանքը անտանելի պիտի լինէր ինձ այն վայրկեանէն, յորում նշմարէի յիս բան մը որ չվերաբերէր բուժօրովին Աստուծոյ:

4. Զբաւեր որ ես ծառայեմ Աստուծոյ, պէտք է որ ամեն սրտեր զայն սիրեն եւ բոլոր լեզուներ գովեն զայն:

5. Թող իմ մարմինս հազար կտոր ընեն, թող զիս պահեն քաւարանի կրակներուն մէջ մինչեւ վերջին դատաստան, միայն թէ այսու յաջողիմ մի միակ մեղաւորի սիրցնել զԱստուած, ինքզինքս գոհ եւ երջանիկ կը համարիմ:

6. Մի միակ փառասիրութիւն կայ օրինաւոր, այն է սիրել զԱստուած. եւ ի վարձատրութիւն այս սիրոյ, միշտ եւս աւելի սիրել զայն:

7. Սիրոյ ամենէն մեծ նշանը տառապիլն է. տառապիլ Աստուծոյ համար, ահա՛ ուրեմն նշմարիտ ուրախութիւն, ահա գերագոյն երջանկութիւնը:

8. Ի՞նչ կայ ինձ համար աւելի ցանկալի քան տառապիլ Յիսուսի Քրիստոսի համար եւ մեռնիլ հոգիները փրկելու համար:

9. Եթէ սիրէիք զԱստուած ի բոլոր սրտէ, պիտի հասկնայիք թէ երկրի ամէն հեշտութիւնք վասն Աստուծոյ տառապելու երջանկութեան հետ չեն կրնար բնաւ բաղդատուիլ:

10. Ո՛վ որ կը կրէ զՍտուած իւր սրտին մէջ, արքայութիւնը կը կրէ ամենուրեք իրեն հետ:

11. Անոր որ ունի զՍտուած՝ ոչինչ կը պակսի:

12. Եթէ հարկ լինէր մեռնիլ մէկ օրուան մէջ հազար անգամ հոգի մը փրկելու համար, պիտի հաւանէի սիրայօժար:

13. Ամենէն մեծ մեղաւորներուն հետ վարուեցէք բարի մօր մը նման որ իւր հիւանդ զաւկին համար կարեկցութիւն է աւսպառ, աւելի գորովայիր կը գգուէ զայն, աւելի խնամքներով կը շրջապատէ, սիրոյ ա ելի նշաններ կը շռայլէ անոր քան եթէ լինէր ողջ եւ առողջ:

14. Որչափ աւելի բացած է որ իւր աչքերն այլոց թերութեանց վրայ, այնչափ աւելի զանցառու է ճանաչելու իւր թերութիւնները:

15. Չարը դիւրաւ կը կասկածի իւր եղբարց մասին:

16. Շատ գգոյշ եղէք մէկու մը գործերը դատապարտելէ, ի նկատ առէք ընկերին դիտաւորութիւնը մանաւանդ, որ յահախ անմեղ ու բարի է, թէեւ արտաքին գործը երեւի յոռի:

17. Ոչինչ ըրէք, ոչինչ գրեցէք, որ բնոյթն ունենայ ոխ կամ դառնութիւն յառաջ բերելու:

18. Եթէ վնասակար բան մը խնդրեն ձեռնէ, մի՛ հաւանիք, բայց մերժելով հանդերձ՝ այնպէս ըրէք որ խնդրողին բարեկամութիւնը պահէք:

19. Եթէ ճշմարտութիւնը չընկերանայ սիրոյ եւ քաղաքավարութեան, պիտի չըլլայ այլեւս ո՛չ եղբայրսիրութիւն եւ ո՛չ բարեկրթութիւն, այլ խաբկանք եւ սնափառութիւն:

20. Չբաւեր զՍտուած միայն ունել ի նկատի, պէտք է նաեւ զմարդիկ առնուլ ի նկատ վասն Աստուծոյ:

21. Ո՛վ որ կ'ուզէ օգտակար լինել այլոց, պէտք է նախ վառէ սիրոյ կրակը իւր սրտին մէջ. պարտի անմատչելի լինել աշխարհի ունայն երկիւղներուն փախչիլ փառասիրութենէ իբրեւ ժանտախտէ, եւ արհամարհանք եւեթ ունենալ հաճոյից հրապոյրներուն:

22. Մարդոց բարեացակամութիւնը շահելու համար վասն ծառայութեան Աստուծոյ, հարկ է յարմարիլ անոնցմէ իւրաքանչիւրին, ոչինչ արդարեւ կրնայ աւելի մտքերը զբաւել քան նմանութիւնն ճաշակաց եւ հակամիտութեանց:

Ե. Յոյս եւ վստահութիւն

1. Այնչափ աւելի պարտինք յուսալ յԱստուած որչափ ամեն ինչ կ'երեւի յուսահատեալ. ուր մարդկային միջոցները կը սպառին՝ հոն է որ աստուածային օգնութիւնք մեզ կը սպասեն:

2. Աստուած վեհանձն է միշտ, իւր ձեռաց մէջ պիտի գտնեմ ինչ որ պիտի չգտնեմ մարդոց ձեռքերուն մէջ, եթէ ասոնք բան մը չեն տար ինձ, Աստուած պիտի տայ ամեն բան:

3. Եթէ կը նշմարեմ հազար պատճառներ երկիւղի, շատ աւելի շարժառիթներ եւս կը գտնեմ յուսալու... Եւ որ կ'առաջադրէ մեծ բաներ ընել Աստուծոյ համար, չպարտի ջանալ լինելու չափէն աւելի իմաստուն և նայելու և եթ իւր գլխոյն և իւր ձեռքերուն, ըսել կ'ուզեմ իւր ճարտարութեան և անձնական միջոցներուն:

4. Լաւագոյն է նկատուիլ իբրև յիմար մարդոց դատողութեամբ քան ամենադոյզն կերպիւ նուազեցնել վստահութիւնը զոր պարտինք Աստուծոյ:

5. Երբ սատանան կը պաշարէ մեր հոգին անվրստահութեան մտածումներով և կը ջանայ ձգել զմեզ փոքրոգութեան մէջ, ժամ է արդ զարթուցանելու մեր քաջութիւնն՝ Աստուծոյ բարեաց և ողորմութեան յիշատակաւ, նկատելով թէ ի՞նչ բաղձանօք և ո՞րպիսի սիրով կը սպասէ մեզ փրկելու համար:

6. Իրերն այն արժէքն ունին և եթ զոր անոնց կուտայ Աստուած:

7. Ի՞նչ պիտի լինէր յուսոյ առաքինութիւնն, եթէ ունենայինք ամեն ինչ և կամ տեսնէինք յստակօրէն թէ ի՞նչպէս պիտի յաղթենք զժուարութեանց:

ՀԱՆՈՒՐԵԱՄԲ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒՐԵԱՆ

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0915

255.07.02.01.06.00/

Հանդիմով ընթերցայ եւ կը հաստատեն ստորագրու-
թեամբս թէ հաւատոյ ու բարոյից հակառակ որ եւ է
բան չկայ :

27 Օգոստոս 1934 Հ. ՀՄԱՅԵՍԱԿ Ծ. Վ. ՀԱՄԱՐԱՆԵԱՆ